

Adatok a keszthelyi Balatoni Múzeum múltjából

(1948 – 1949)

A magyar múzeumok történetében egyre gyakrabban „hősi korszak”-ként emlegetik azokat az éveket, amelyekben megszülettek első korszerű múzeumi kiállításaink. Amikor jogos büszkeséggel tartjuk számon a felszabadulás óta elért eredményeket, talán nem érdektelen az a visszatekintés, amely a kezdet nehézségeit és sikereit eleveníti fel.

A felszabadulás után három év telt el a háborús károk felmérésével, állagbiztosítási intézkedésekkel és a különböző — állami, megyei, városi, társulati és magánkezelésben levő — vidéki múzeumok egységes irányításának, államosításának előkészítésével. Ez a nagyszabású szervező munka, amelyet a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium¹ múzeumi osztálya és az Országos Közgyűjtemények Felügyelősége² együttesen végeztek, kezdetben nem hozta meg a várt eredményeket. E tervek megvalósítását — amelyhez mintegy tíz millió forint pénzügyi fedezetre lett volna szükség, — az idő szerint más, hangsúlyozottabb állami célkitűzések előzték meg. Az adott költségvetési keretek között pedig nem lehetett szó az új típusú szocialista intézmények megteremtéséről, hiszen nemhogy az ehhez szükséges tudományos, technikai és adminisztratív munkaerők státuszainak, a kiállítási költségeknek biztosítására nem volt meg a lehetőség, de még — a nem funkcionáló — múzeumépületek megóvására is szűkösen bizonyultak a meglévő keretek. Miután a mindent egy lapra feltett államosítási terv elodázódott, a V. K. M. átszervezett múzeumi ügyosztálya³ az új múzeumi törvény — 1949/13 Trv. — előkészítéséhez fogott hozzá. Azonban e munka és sok más nagyfontosságú intézkedés eredményének beérése időt igényelt.

A múzeumi terület lassan éledező állapotával szemben viszont az ország általános képét lázas építőmunka, kezdeményezés, szervezkedés jellemezte. Ez a feltartóztatlan, nagyszerű lendület azonban kezdetben nemhogy serkentette és előmozdította a múzeumi feladatok megoldását, hanem éppen ellenkezőleg, váratlanul olyan helyzeteket teremtett, melyek számos nagymúltú múzeumunk létét veszélyeztették.

Ilyen válságba került a keszthelyi Balatoni Múzeum 1948 decemberében, amikor a múzeum épületét más intézmények — mezőgazdasági középiskolák és kollégiumok — elhelyezésére akarták igénybevenni.⁴

A múzeum felügyeleti szerve, a V. K. M. az ügyben az alábbi nyilatkozattal foglalt állást:

„A Balatoni Múzeum jelenlegi helyén való fenntartása mindenképpen szükséges. Ez egyike az ország

azon kevés vidéki múzeumának, amely kifejezetten múzeumi célra épült azzal a rendeltetéssel, hogy a balatoni kultúra termékeinek gyűjtőhelye legyen. A Balaton mentén ezen kívül nincsen múzeum. A múzeum anyagának jelenlegi állapota háborús károk következménye, amelynek kiküszöbölése a vidéki múzeumok nagyfontosságú fejlesztési terveinek kapcsán folyamatban van. Az átszervezett vidéki múzeumok a tömegek nevelését és az ideológiai képzést fokozott mértékben szolgálják.

De jelenlegi állapotában is jelentős nemzeti értéket képviselnek a múzeum megmaradt műtárgyai, melyek a múzeum hivatali helyiségeit nem számítva, mintegy harminc terem töltenek meg. Ez a gyűjtemény nem bolygatható meg és nem szállítható át anélkül, hogy lényeges értékcsökkenésnek, sőt mondhatni pusztulásnak ne legyen kitéve. Ezért a felelősség a közgyűjtemények felügyeletéről szóló 1929. évi XI. tc. 7. §-a értelmében a vallás- és közoktatásügyi minisztert terheli. Az a megoldás, amely szerint a múzeum anyagát a Helikon könyvtár alatti ún. márványtermekben kellene elhelyezni, nemcsak a szakismeret, de az ügy tárgyilagossági megítélésének hiányát is mutatja, mert a Helikon könyvtár alatt mindössze öt helyiség áll rendelkezésre, amiből kettő fürdőszobai célt szolgál. De azon felül, hogy e helyiségek múzeumi célra semmiképpen sem felelnek meg, azt is meg kell jegyezni, hogy ezekre lakásként van szükségük a Helikon könyvtár alkalmazottainak annál is inkább, mert a nagyértékű gyűjtemény a törvényes előírások szerint, őrizet nélkül nem maradhat.”⁵

Ez az érvelés azonban csak részben ért célt, mert az 1949. évi február 25-én megtartott tárcaközi bizottsági ülés olyan értelemben határozott a Festetics kastély ügyében, hogy a kastélyban levő mezőgazdasági középiskola a keszthelyi Balatoni Múzeum épületében, a múzeum gyűjteményei pedig a keszthelyi Kossuth Lajos utcai Pammer-féle ház első emeleti helyiségeiben helyezendők el.⁶

E határozat végrehajtására, illetőleg a végrehajtás körülményeinek megbeszélésére az 1949. március 17-én Keszthelyen megtartott ülés volt hivatott.⁷ Az ülésen „a V. K. M. képviselője hosszabban ismertette a megjelentekkel a népi demokratikus társadalomban a tudomány és ezen belül a múzeumok nevelő és felvilágosító hivatását.” Kiténik a továbbiakban az ülés jegyzőkönyvéből „... a V. K. M. képviselői nem értenek egyet a tárcaközi bizottság azon határozatával, hogy a Balatoni Múzeum helyéről elmozdítottassék. Így tárgyalanná válik a Balatoni Múzeum áthelyezésével kap-

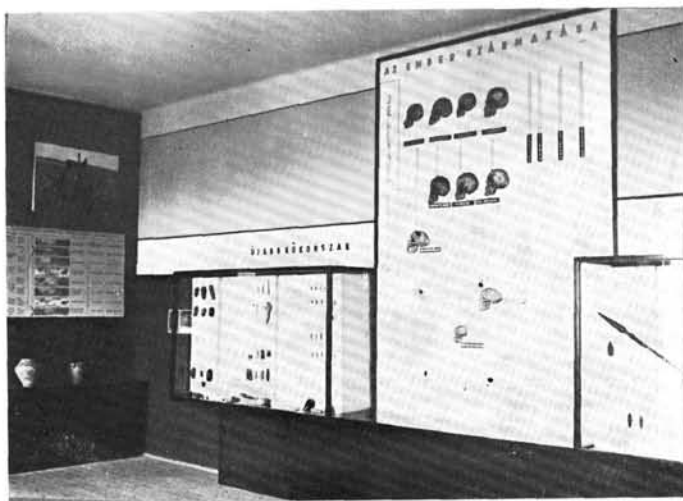
1. A természettudományi kiállítás negyedik termének részlete.
 1. Teilansicht des vierten Raumes der naturwissenschaftlichen Ausstellung
 1. Détail de la 4e salle de l'exposition de sciences naturelles
 1. Часть естественноведческой экспозиции в четвертом зале музея.

csalatos kérdések tartam és költségkhatás szempontjából való megbeszélése.”⁸

Miután az álláspontok összeegyeztetése nem sikerült, rövidesen újabb megbeszélésre került sor Keszthelyen. Amint az ülés jegyzőkönyve megállapítja: „... a Földművelésügyi Minisztérium az 1948. december 15-i és 1949. március 17-i jegyzőkönyvében már leszögezte álláspontját, hogy ti. a mezőgazdasági középiskolák, a főigazgatóság, fiú és leány tanulóotthonok elhelyezésére a Balatoni Múzeumot tartja alkalmasnak, úgy, mint a helyi népi szervek is, akik a helyi viszonyokkal teljesen tisztában vannak.”

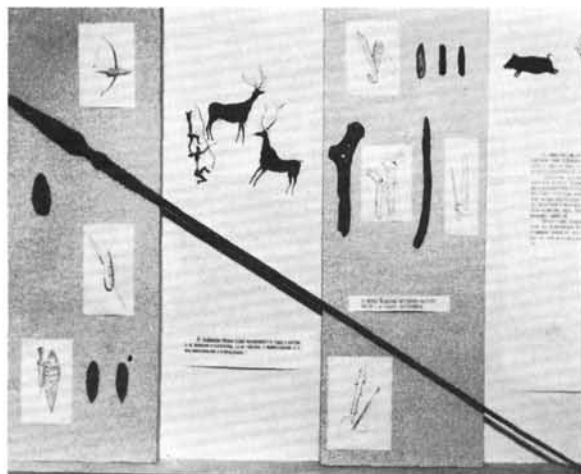
A párt helyi szervezetének képviselője is csatlakozott a fenti javaslathoz és többek között megállapítja, hogy

2. A régészeti kiállítás bevezető falfelülete.
 2. Einleitende Wandfläche der archäologischen Ausstellung
 2. Pan de mur, initiateur à l'exposition archéologique
 2. Вступительная часть к археологической экспозиции.

„... a Balatoni Múzeum ezideig nem töltötte be egyáltalán a tömegnevelés szempontjából hivatását. A balatoni tájjelleg szempontjából fontos anyag a múzeum fennállása óta kiállítva nem volt. Nagy része a háború folyamán megsemmisült. A múzeum kétharmad része egyáltalán nincs berendezve...” A továbbiakban kifejtette még, hogy szeretnék, ha a múzeum Keszthelyen maradna és működne, de — a mezőgazdaság fontos szempontjai miatt — nem jelenlegi helyén. Ezzel a véleményével azonosította magát Keszthely község előljárósága is.⁹

A kérdés szinte eldöntöttnek látszott, ami arra indította az ülésen elnöklő Ortutay Gyula V. K. M. minisztert, hogy leköszönjön tisztjéről és tiltakozása jeléül elhagyta a termet. Mint az ügy előadója, e sorok írója tovább érvelt a feszült hangulatú, késő éjszakába nyúló

3. Az őskőkort bemutató vitrinbelső.
 3. Das Innere einer Vitrine, in der die Denkmäler der Altsteinzeit zur Schau gestellt wurden
 3. Vitrine présentant le paléolithique
 3. Внутренняя часть витрины, представляющей предметы первобытной культуры.

tárgyaláson, különösen a gyűlést megszakító helyszíni szemle adataira támaszkodva.

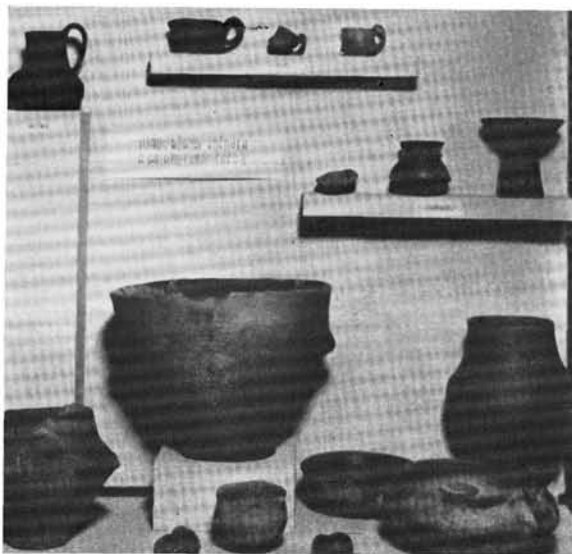
A végső döntést a Minisztertanács hozta meg, helyt adva a V. K. M. kérésének és indokainak, és elrendelte a Balatoni Múzeum eredeti helyén való meghagyását azzal, hogy a V. K. M. gondoskodjék a mezőgazdasági középiskolák elhelyezéséről.¹⁰

Ez az epizód és következményei nemcsak a Balatoni Múzeum további sorsára voltak hatással, hanem túl az esemény helyi jelentőségén, csíráját képezték annak a fejlődésnek, amely a múzeumügy továbbhaladásának biztos alapjait lerakta.

Tulajdonképpen e négyhónapos harcnak volt köszönhető, hogy haladék nélkül hozzáfogtunk a Balatoni Múzeum kiállítási terveinek elkészítéséhez. Április első napjaiban már együtt volt az a muzeológus brigád,¹¹

amely nagy lelkesedéssel vállalta a kitűzött cél megvalósítását. Dr. Csalog József az őskor, dr. Sági Károly a római kor és népvándorlás, dr. Vajkai Aurél a néprajzi, dr. Endrődi Sebő a természettudományi részt készítette elő, dr. Bényi László a képzőművészeti anyagot válogatta össze és rendezte meg. Hogy a tudományosan előkészített anyag korszerű technikai megoldással művészi köntösben elevenedett meg, az a kiállítás technikai rendezőjének, Wagner Nándornak elévülhetetlen érdeme. A restaurátori munkákat Csizsár Károly végezte. A kiállítás-rendező brigád tagjai nemcsak azt érezték át szívvel-lélekkel, hogy az első hazai korszerű múzeumi kiállítás megteremtéséről van szó, hanem joggal gondolhattak arra is, hogy sikeres munkájukkal az egyetemes muzeológia ügyét is előreviszik.

Hiszen ez időben — ami a korszerű múzeumi kiállítást illeti —, nem sok példa állhatott a rendezők

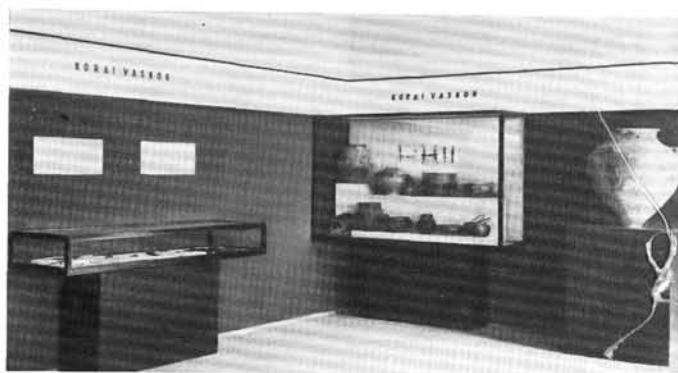
4. Újabb kőkor-rézkor, vitrinbelső.

4. Das Innere einer Vitrine mit den Denkmälern der Jungsteinzeit und der Kupferzeit

4. Vitrine de l'âge de pierre et du cuivre

4. Внутренняя часть витрины, экспонирующей предметы новокаменного и медного веков.

előtt. A nemzetközi munkatársakkal működő Museum folyóiratot 1926-ban indította el az Institute National de Cooperation Intellectuelle. A Szovjetunióban 1930-ban tűzték napirendre a muzeológia reformját és határozták meg a múzeum új funkcióját. E szerint a múzeumok összekötő kapcsot képeznek a művészet, a tudomány és a nép között. Az 1934-es madridi nemzetközi muzeológiai kongresszus után jelentős lépés az új rendezési elvek megvalósításában az 1937-es párizsi világkiállítás. Itt rendezték meg az első muzeográfiai kiállítást, amelyen a franciákon kívül Németország, Hollandia és a Szovjetunió is részt vett. A szovjet pavilonban a moszkvai Tretyakov Galéria kicsinyített mását

5. Korai vaskor, teremrészlet.

5. Frühe Eisenzeit, Teilansicht eines Raumes

5. Détail de salle, âge du fer

5. Ранний железный век. Часть зала.

mutatták be; a festmények mellett elhelyezett térképekkel, szövegekkel, statisztikákkal, szinoptikus táblázatokkal, amelyek a társadalomtörténeti vonatkozásokat érzékeltették. Az első muzeográfiai professzort Svédországban nevezték ki, ahol a harmincas években a különböző egyetemeken és főiskolákon tanszéket kapott a muzeográfia. Ez a körülmény gyors fejlődést biztosított a svéd múzeumoknak. E didaktikus, korszerű kiállító technikával rendezett kiállításokon kifejezésre jutott, hogy a „múzeumok a népművelés legkitűnőbb eszközei, a muzeológusok pedig az emberiség kulturális örökségének letéteményesei.”¹²

A háború megszakította ezeket a kezdeményezéseket s csak a negyvenes évek végefelé indult meg a múzeumok újjászervezése. 1947-ben alakult meg a Múzeumok Nemzetközi Tanácsa, az ICOM (International Council of

6. Késő vaskor-, római kor, teremrészlet.

6. Späteisenzeit — römische Zeit, Raumsicht

6. Age du fer tardif, époque romaine — détail de salle

6. Поздний железный век, римский период. Часть зала.

7. A balatoni szőlőkultúrát bemutató teremrészlet.
 7. Teilsicht eines Raumes mit den Denkmälern der Weinkultur in der Balaton-Gegend
 7. Détail de la salle présentant la viticulture de la région de Balaton
 7. Часть зала, где представлена культура виноградарства.

Museums), amely az 1947-ben Mexikóban megrendezett előkészítő konferencia után 1949 júniusában tartotta meg Párizsban első kongresszusát.

És pontosan ezekben a napokban — amikor Párizsban a világ legkitűnőbb muzeológusai a múzeumok gyökeresen megváltozott funkcióiról tárgyaltak —, egy magyar kisváros múzeumának kiállításán máris megvalósítva, sőt tovább fejlesztve látjuk ezeket az elveket.

A keszthelyi Balatoni Múzeum 1949. július elején megnyílt — alig két hónap leforgása alatt megrendezett — kiállításáról így ír — az öröndetes módon megváltozott hangú helyi sajtó: „A múzeum gyűjteménye most már teljes... talán a büszkeség és az öröm teszi,

8. A Balaton halászati emlékei.
 8. Denkmäler der Fischerei auf dem Balaton
 8. Monuments de pêche
 8. Экспонаты, отражающие рыболовство на Балатоне.

de teljesebbnek látszik mint azelőtt... megszűnt a múzeum beskatulyázott túlsúlyossága, raktárszerűsége. A múzeum él, tanít és nevel... kiállított tárgyainak rendezettségével összbenyomása felejthetetlen...¹³ A lap következő számában ezt olvassuk: „...a minisztérium megszervezett munkabrigádja megfeszített munkájának gyümölcseként születhetett újjá, nyílt meg ez a múzeum, amely az újjászületett országos múzeumok között elsőként nyitja meg kapuit a közönségnek”.¹⁴

„A felszabadulás után ez volt hazánkban az első kísérlet, amely úgy a tudományos szervezés, mint a technikai kivitelezés síkján megteremtette a népnevelő szocialista múzeum új típusát”.¹⁵

A kiállítás marxista szemlélettel mutatta be azt a sajátos kultúrát, amely az őskor óta mind az anyagi létfeltételek terén, mind a szellemi műveltség dolgában egészen külön tájegységet teremtett a Balaton vidékén. A nép itt más létformákat fejlesztett ki önmagából, mint egyebütt az országban, másképp építkezett és másképp temetkezett, másként beszélt és másként dalolt. És bármennyit is szenvedett a társadalmi egyenlőtlenségektől, megőrizte lelke, tudása és művészete szépségeit, amelyeket méltó keretbe állított be a rendezés. És kibontakozott a kiállításon a Balatonvidék igazi jelentősége, gazdag földtani, földrajzi és élettani sajátosságaival. A Balaton keletkezésének, természeti kincseinek és azok kihasználási lehetőségeinek ismertetése vezette be az öt teremből álló természetrajzi kiállítást, amely bemutatta még a tó víziéletét, halait, továbbá a Kis-Balaton madárvilágát és a Balatonfelvidék állatvilágát. A halakat bemutató teremben levő fél hal preparátumok „... félbevágott, gipsszel bélelt preparált hal-testek falra akasztva látványos, megkapó megoldást jelentettek az ún. nedves készítményekkel szemben, amelyek többnyire hosszú üvegedényben, általában nem is tipikus helyzetben mutatják be a halat.”¹⁶

A régészeti gyűjtemény Balaton környékéről származó emlékanyaga újszerű módon, kiegészítő rajzok, térképek, fotók segítségével elevenítette fel az ember életmódját, társadalmi rendjét az őskortól az 1848-as szabadságharc emlékeinek bemutatásáig.

A munkásmozgalmi anyag a múzeum reprezentatív előcsarnokában kapott helyet.

A néprajzi gyűjtemény három teremben mutatta be a Balaton mentén élő nép munkáját és művészetét, ötletes, didaktikus módon. Például: a régi, már elavult szerszámok, berendezések mellett ott állt annak mai korszerű változata. A tókhéber mellett az üveglopó, a régi faprés mellett a legújabb fajta vasprés. Elevenné, beszédessé tette a bemutatást az a kezdeményezés, amely a néprajzi és természetrajzi anyagot együtt szerepeltette. Ez a rendezési módszer az életet, a különböző tudományok eredményeinek együttes felhasználásával tárgyalja. Kiállításunkon a nádás mellett ott állott a bődön-csónak, a varsa, a nádvágás eszközei s a gyékényből készült háziipari áru.

A képzőművészeti kiállítás „Mészölytől Egrýig” címmel jelentősebb művészeink balatoni képeit sorakoztatta fel. Egrý József — akinek egészségi állapota

9. Régi parasztszoba interieure.

9. Interieur einer alten Bauernstube

9. Intérieur paysan de jadis

9. Интерьер старой крестьянской комнаты.

10. Népművészeti és céhtörténeti kiállítás részlete.

10. Teilansicht der ethnographischen und zunftgeschichtlichen Ausstellung

10. Détail de l'exposition de l'art folklorique et de l'histoire des corporations

10. Часть выставки народного искусства и цеховой жизни.

ekkor már igen megrongált volt — maga is részt vett anyaga kiválasztásában.

A megnyitás évében 20 239 látogató kereste fel az új múzeumi kiállítást,¹⁷ „amely hosszú időre megszabta a magyar múzeumok kiállításának művészi szemléletét és tartalmi mondanivalóját is.”¹⁸

A kiállítás széles körű elismerése megnyitotta múzeumaink fejlődésének gátját, míg 1949-ben 303, 1951-ben már 665, 1952-ben pedig 740 lesz a múzeumokban dolgozók száma. Kormányzatunk az intézmények fenntartására és a tudományos kutatómunka támogatására

egy év leforgása alatt több mint kétszeresére, 15,5 millió Ft-ra emelte fel a múzeumok költségvetési kereteit. A múzeumok ügyeinek intézése pedig új hatóság, a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja hatáskörébe került. Ez a hivatal fejlesztette ki azt az új muzeológiai technológiát, amely a következő években rendezett korszerű múzeumi kiállításokkal jelentős nemzetközi elismeréseket szerzett a magyar múzeumügynek.¹⁹ Ezen eredmények első állomása a keszthelyi Balatoni Múzeum kiállításának megrendezése volt.

Bényi László

JEGYZETEK

¹ A továbbiakban V. K. M.

² A továbbiakban KOF

³ A minisztérium múzeumi (VI/2) osztályára ezidőben — 1948 őszén — neveztek ki osztályvezetőnek Kardos Lászlót, Klaniczay Tibort a személyi és elvi ügyek, Bényi Lászlót a múzeumi és jogi ügyek előadójaként. Az ügyosztály pénzügyi előadói tisztségét Antal Sándor töltötte be.

⁴ Jelentés a keszthelyi volt Festetics kastély felhasználásával kapcsolatosan a keszthelyi Balatoni Múzeum áttelepítésének kérdéséről, 1949. II. 3. (A keszthelyi Balatoni Múzeum adattára — a továbbiakban: KBMA 71. I. 1.)

⁵ KBMA 71. I. 2.

⁶ 6. sz. melléklet a tárcaközi bizottság 1949. évi február 25-én tartott ülésének jegyzőkönyvéhez. KBMA 71. I. 3.

⁷ KBMA 71. I. 4.

⁸ A jegyzőkönyv Keszthelyen készült a szakoktatási főigazgatóságon, 1949. március 17-én. KBMA 71. I. 5.

⁹ KBMA 71. I. 6.

¹⁰ 216.121/1949/VI. 2 V. K. M. ügyirat másolat, KBMA 71. I. 7.

¹¹ KBMA 71. I. 8.

¹² Dr. Lenkei Andorné: A korszerű muzeológia alapelvei.

¹³ Keszthelyi Újság, 1949. június 29.

¹⁴ Keszthelyi Újság, 1949. július 1.

¹⁵ Bényi László: Budapesti és vidéki múzeumok ismertetése, Bp. 1952.

¹⁶ Solymár István: A Balatoni Múzeum tanulságos kiállítása. Népművelés, 1955. 628–631-ig.

¹⁷ Balatoni Múzeum irattára 681 40.1.

¹⁸ Sági Károly: A hetvenéves Balatoni Múzeum. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 8/1969. 31.

¹⁹ Barbara Morris: Beszélgetés Ortutay Gyulával az újjárendezett magyar múzeumokról. The Museums Journal 1954. május (27–31 old.).

Angaben aus der Vergangenheit des Balaton-Museums von Keszthely (1948–1949)

Nach der Befreiung Ungarns dauerten die Beseitigung der Kriegsschäden und die Vorbereitung auf die einheitliche Lenkung der Museen in der Provinz etwa drei Jahre lang. Finanzielle und organisatorische Schwierigkeiten und — wie auch im Falle des Keszthelyer Museums — auch andere Hindernisse mußten überwunden werden, um in der un-

garischen Provinz zeitgemäße Ausstellungen veranstalten zu können.

Im Juli 1949 wurden in Keszthely die ersten Ausstellungen des Balaton-Museums eröffnet, beinahe zur gleichen Zeit, als das Internationale Komitee der Museen (ICOM) in Paris den ersten Kongreß hielt. An dieser Konferenz konzipierten

die hervorragendsten Museologen der Welt die neuen Prinzipien der von Grund auf veränderten Funktionen der Museen. Das Museum von Keszthely ist bestrebt, diese neuen Prinzipien zu verwirklichen, nach denen die Museen als die wichtigsten Mittel der Volksbildung gelten.

Die naturwissenschaftlichen, archäologischen, ethnographischen, bildkünstlerischen Sammlungen, sowie das Material aus der Geschichte der Arbeiterbewegung stellen mit marxistischer Anschauungsweise die eigentümliche Kultur dar, die die Balaton-Gegend seit der Urzeit sowohl vom Gesichtspunkt der materiellen Lebensbedingungen aus als auch auf geistigem Gebiet zur besonderen Landschaft machte. „Die einem Lagerhaus ähnelnde Überfülltheit der Museen ist vorbei. Das Museum lebt, lehrt und erzieht...“ — schreibt die lokale Presse.

Im Eröffnungsjahr wurde das neue Museum, dessen Ausstellungen die künstlerische Anschauungsweise und den

Inhalt der Veranstaltungen der ungarischen Museen für lange Zeit bestimmten, von zwanzigtausend Besuchern aufgesucht. Zur Erhaltung der Museen und zur Unterstützung der wissenschaftlichen Forschungsarbeit erhöhte die Regierung die Haushaltskosten der Museen im Laufe eines Jahres auf mehr als das Doppelte, auf 15,5 Millionen Forint.

Die Organisierung der musealen Arbeit kam in den Wirkungsbereich einer neuen Behörde, der Staatlichen Zentralstelle für Museen und Denkmalpflege. Dieses Büro entwickelte dann die neue museologische Technologie, die in den modernen Ausstellungen der folgenden Jahre dem ungarischen Museumswesen bedeutende internationale Anerkennungen eintrug. Die erste Station auf dem Wege zu diesen Erfolgen war die Veranstaltung der Ausstellungen des Balaton-Museums von Keszthely.

László Bényi

Renseignements sur l'histoire du Musée de Balaton de Keszthely (1948—1949)

Après la libération, la réparation des dommages de guerre et les préparatifs de l'unification de la direction des musées régionaux ont demandé à peu près trois ans. Il fallait surmonter des difficultés d'ordre financier et d'organisation — et comme dans le cas du musée de Keszthely — d'autres difficultés encore pour que les expositions modernes des musées hongrois de province puissent naître.

C'est en juillet 1949 que les expositions du Musée de Balaton de Keszthely ont été ouvertes, presque simultanément avec le premier congrès de l'ICOM à Paris. C'est à ce congrès que les muséologues les plus éminents du monde ont défini les nouveaux principes des fonctions radicalement changées des musées. Le musée de Keszthely met en pratique ces principes selon lesquels les musées sont les facteurs les plus importants de l'éducation populaire.

Les matières de sciences naturelles, d'archéologie, d'ethnographie, de mouvement ouvrier, d'art décoratif présentaient dans l'optique marxiste cette civilisation particulière laquelle — depuis la préhistoire — a créé une région toute spéciale autour du lac Balaton, aussi bien dans le domaine des conditions matérielles que dans celui de la culture

intellectuelle. «L'encombrement, le caractère de dépôt du musée ont disparu. Le musée vit, enseigne et éduque...» — a écrit la presse locale.

Au cours de l'année de l'ouverture, plus de 20 mille visiteurs sont venus voir le nouveau musée dont les expositions ont déterminé pour longtemps l'aspect artistique et le message idéologique des manifestations des musées hongrois. Pour entretenir les musées et pour assurer les recherches scientifiques, le gouvernement a élevé le budget des musées dans un an à plus que le double, à 15,5 millions de forint.

La gestion des musées a été confiée à une autorité nouvelle, au Centre National des Musées et des Monuments Classés (Múzeumok és Műemlékek Országos Központja). C'est cet office qui a élaboré la nouvelle technologie muséologique laquelle, par ses expositions modernes organisées au cours des années suivantes, a gagné tant d'hommes à la cause des musées hongrois. La première étape de ces succès était l'organisation de l'expositions du Musée de Balaton de Keszthely.

László Bényi

Материалы к истории кестхейского Балатонского музея (1948—1949)

Первые три послевоенных года ушли на ликвидацию ущерба, причиненного войной, на организацию единого руководства провинциальными музеями. Необходимо было преодолеть многочисленные материальные и организационные затруднения, прежде чем (как это было в случае с кестхейским музеем) экспозиции музеев венгерской провинции достигли современного уровня.

Выставочные залы кестхейского музея открылись в июле 1949 года, почти одновременно с открытием в Париже первого конгресса Международного совета музеев, на котором лучшие музеееды мира приняли решения коренным образом перестроить работу музеев. Кестхейский музей провел в жизнь эти новые функции и проводит свою работу так, чтобы она стала наиважнейшим средством просвещения масс.

Все экспозиции музея — археологические, естественные, этнографические, истории рабочего движения — построены так, чтобы с позиций марксистской науки осветить ту своеобразную культуру, которая сложилась в Прибалатонье как в области материальной, так и в области духовной жизни. «Ликвидировалась перенасы-

щенность музея, он перестал быть складом. Музей живет, учит и воспитывает», — отмечает местная пресса. Он на долгие годы определил эстетический характер и идейно-общественное содержание венгерских провинциальных музеев.

В первый год новый музей посетило более двадцати тысяч человек. Большую поддержку в своей работе музей получал от правительства, что видно хотя бы из того, что в течение одного года бюджет, предусмотренный на содержание музея и развитие научно-исследовательской работы, был увеличен вдвое — до 15,5 миллионов форинтов.

Музей перешли к вновь организовавшемуся ведомству — Общегосударственному центру по делам музеев и архитектурных памятников. Это ведомство выработало новую музееведческую практику работы, и выставки, созданные на ее основе, заслужили признание далеко за пределами страны. Первым этапом в этой огромной работе было создание экспозиций кестхейского Балатонского музея.

Ласло Бени

A kisapostagi kultúra telepe Balatonyörökön

A Balatonyörökhöz tartozó Becemajortól ÉK-re, a Balaton melletti vízenyős rétből kiemelkedő dombháton Kalicz Nándor és Sági Károly 1963-ban a kisapostagi kultúrába sorolható cserepeket gyűjtött. 1964-ben Kalicz Nándor feltárta egy nagy méretű gödör 2 m széles szakaszát. A gödör töltésközpontjának rétegződése alapján megállapította, hogy a leletanyag a kisapostagi kultúrán belül két szakaszra utal.¹

1966-ban a vártnál is nagyobb méretű gödör (α -gödör) további részei és egy kisebb Árpád-kori gödör (β -gödör)² kerültek feltárára. Habár az objektum két végét még nem sikerült elérnünk, az előkerült leletanyag közzétételét mégis szükségesnek érezzük, mert az már így is fontos adatokat szolgáltat a Dunántúl korabronzkorának tanulmányozásához.

A két ásatással eddig a 4–5 m széles, DNy–ÉK-i irányú gödörnek 14,5 m hosszú szakaszát tártuk fel. Legnagyobb mélysége eléri a 230 cm-t, ÉK-i részén egyenletes a fenéke, DNy felé kisebb területű bemélyedések teszik egyenetlenné az 50–120 cm mélyen fekvő fenéket (1. kép). A kitöltésközpontban találtunk ugyan paticsdarabokat és égett földrögöket, ezek azonban másodlagos helyen feküdtek. Tűzhelyet nem észleltünk, így legalábbis az eddig feltárt rész alapján nem gondolhatunk lakógödörre. A sárgaszínű altalajtól jól elkülönülő kitöltésközpont két részre oszlott. A humusz alatt mintegy 80–125 cm mélyséig sötétszürke színű föld (a 4–5. ásónyomig), ez alatt pedig sárga színű kultúr réteg feküdt (2–3. kép). Egy helyen találtunk egy 3 m hosszú, 25 cm vastag steril homokréteget is. A már említett paticsdarabokon kívül mindkét réteg tele volt összetörött edényekkel, állatsontokkal. A leleteket ásónyomok szerint raktuk el. Az 1964-es ásatás metszterajza segítségével 1966-ban a felső és az alsó réteg határán fekvő leleteket is pontosan szétválaszthattuk. A leletanyagot a keszthelyi Balatoni Múzeumban őrzik.

LELETEK

I. szelvény (1964. évi ásatás).

1–2. ásónyom: Tölcséres nyakú bögrék és fazekak töredékei tekercselt pálcikás mészbetéttággal (4. kép 1–2), tojástestű edény töredéke öblén benyomkodott mészbetéttággal és hullámvonalköteggel (4. kép 5), párhuzamos vonalkötegekkel díszített fazéktöredékek (4. kép 9), középső bronzkori mészbetétes díszítésű bögre töredéke (4. kép 4), edények oldalából kifaragott töredékes orsókarikák, átfürt disznóagyar (4. kép 18) (Ltsz: 68.2.1.–24).

3. ásónyom: Hasonló alakú és díszítésű bögre- és fazék-töredékek (4. kép 3), tekercselt pálcikás mészbetéttággal

szalagfülek, behúzott peremű tál töredéke (4. kép 8), nagy méretű edények hullámvonalköteges díszítésű oldaltöredékei, fordított csonkakúp alakú fazekak töredékei (4. kép 6) hullámvonalköteggel (Ltsz: 68.3.1.–22).

4. ásónyom: Tekercselt pálcikás mészbetétes és mészbetétes nélküli cserepek (4. kép 15), fazék- és urnatöredékek, hullámvonalas, párhuzamos vonalköteges vagy seprűdíszítéssel, fordított csonkakúp alakú miniatűr edényke alsó része (talp átm: 2,4 cm, tör. mag: 2,1 cm), orsókarikák, csontár (h: 6,2 cm) (Ltsz: 68.4.1.–17).

5. ásónyom: Tekercselt pálcikás mészbetétes díszítésű bögrék és nagy edények töredékei (4. kép 10–13, 16–17), tölcséres nyakú és hordó alakú fazekak seprűs vagy hálómintás díszítésű töredékei (4. kép 19–21), kiegészíthető fazék töredékei (11. kép 3) nyakán tekercselt pálcikás benyomkodással (mag: 23 cm) (Ltsz: 68.5.1.–17).

6. ásónyom: Tölcséres, illetve ívelt nyakú edények töredékei durva, tekercselt pálcikás díszítéssel (5. kép 1–4, 7–8, 11, 13–14), ugyanígy díszített vagy díszítetlen szalagfülek (5. kép 9), függőleges bekarcolásokkal díszített fazekak töredékei. (Ltsz: 68.6.1.–10.)

7. ásónyom: A 6. ásónyomban találtakhoz hasonló edények töredékei (5. kép 10) (Ltsz: 68.7.1.–4).

8. ásónyom: Durva tekercselt pálcikás díszítésű, bekarcolt és seprűs díszítésű cserepek, oldaltöredék hegyes bütyökkel, edényfalból faragott karika (Ltsz: 68.8.1.–5).

9. ásónyom: Tekercselt pálcikás, bekarcolt és seprűs díszítésű cserepek, hordó alakú fazék (12. kép 11) kiegészíthető töredéke (mag: 9,6 cm), tölcséres nyakú, bekarcolt díszítésű fazék (12. kép 9., mag: 20,5, fenék átm: 8, száj átm: 18,3 cm), hasonló fazekak töredékei (12. kép 6), tojástestű, ívelt nyakú, kétfülű urna (11. kép 1), alsó részén bekarcolt vonalakkal díszítve (mag: 31, fenék átm: 10,6, száj átm: 19 cm), hasonló urna töredéke (11. kép 4), nagyrévi bögre töredéke (5. kép 18), másodlagos fekvésű badeni tálperem, orsó-gombok (5. kép 20, 23), agyaggúlák (5. kép 21), csontcső, csonttű (5. kép 16–17), agancskapák (5. kép 15), csontár. (Ltsz: 68.1.1, 68.9.1.–23.)

10. ásónyom: Bekarcolt oldalú fazéktöredékek, magkő, miniatűr tálka (5. kép 19), tekercselt pálcikás díszítésű bögre (13. kép 8., mag: 9 cm, fenék átm: 3,6, száj átm: 8,6 cm), fordított csonkakúp alakú fazék (12. kép 10, mag: 13,2, fenék átm: 6,4, száj átm: 13,4–13,8 cm), ívelt nyakú díszítetlen fazék (12. kép 1, mag: 14,2, fenék átm: 8,7, száj átm: 16,8 cm), durva kidolgozású kis méretű fazék vagy pohár (13. kép 13, mag: 8,8, fenék átm: 4,2, száj átm: 8,6 cm) (Ltsz: 68.10.1–9).

II. szelvény (1966. évi ásatás).

1. ásónyom: Különböző edények tekercselt pálcikás mészbetétes díszítésű töredékei (7. kép 1–3), oldaltöredékek párhuzamos vonalkötegekkel, középső bronzkori mészbetétes díszítésű edények cserepei (7. kép 4–5), edényoldalból készített orsókarikák, csontbalták (10. kép 8) töredéke (Ltsz: 68.11.1–24).

2. ásónyom: Tekercselt pálcikás mészbetétes, párhuzamos és hullámvonalköteges díszítésű bögrék, urnák, fazekak töredékei (6. kép 1–26, 7. kép 6–9, 13. kép 7), edény oldalából készített orsókarikák (Ltsz: 68.12.1–26).

3. ásónyom: Leletanyag megegyezik a 2. ásónyomával (6. kép 31–36, 7. kép 10, 13. kép 9. Ltsz: 68.13.1–24).